

grassen nog enkele zeldzaamheden, die we niet opgemerkt hebben, doch veel zaaks zal het stellig niet wezen. Vast staat in elk geval, dat de planten, waarbij in de flora's genoteerd staat: alleen op het Pothoofd te Deventer gevonden, gerust geschrapt kunnen worden, als tenminste met dat »Pothoofd« niet bedoeld is het nieuwe terrein bij de meelfabriek, waar we het straks over zullen hebben.

Kon men vroeger zeggen:

niet alle Pothoofdplanten groeien op het Pothoofd, nu is het:
alle Pothoofdplanten groeien niet op het Pothoofd.

Mochten we nu nog maar hopen, dat binnen niet te langen tijd een omkeer ten gunste plaats had, die de oude fleur en flora aan dit terreintje teruggaf, dan konden we nog eens de dingen afwachten die komen zouden, maar daar bestaat absoluut geen kans op, omdat er geen fabrieken zijn — en daar moeten terreinen als dit en de botanisten het toch maar van hebben — die hun afval hierheen brengen. Vooreerst gebeurt dat niet, omdat er niet genoeg ruimte voor is en ten tweede niet van wege een gebrekkig bordje op een invalide paal, waarop staat: verboden stortplaats, dat wil voor ons zeggen: stopping van de bron, die ons voorziet van de merkwaardigste en alleruitheemschste zeldzaamheden, kweekplaats van een leger minderwaardigheden uit Flora's rijk, waaraan brandnetels een schrikbarend groot contingent leveren, mannelijke en vrouwelijke brandnetels, groote en kleine van de Groote en de Kleine, spichtig opschietende en weelderig vertakte, manshooge en lilliputterige brandnetels, een reusachtige verscheidenheid maar toch allemaal brandnetels. Zoo is het reeds met een deel van het Pothoofd en zoo zal een grooter deel nog wel worden. Een aardig plekje om te botaniseeren is het niet meer; het smalle strookje gras langs de beek heeft niet heel veel aantrekkelijks en het afvalterreintje, dat bovendien aan de wegzijde nog gebarricadeerd is door hoopen steenen, die zeer geschikt zijn voor acrobaten-evolutiën maar een gewoon mensch de beenen doen kneuzen of breken, biedt ook geen uitheemsche snuifjes meer aan.

Als men 't nog niet gedaan heeft, stel ik voor aan dit soort terreinen, naar analogie van »doode steden« den naam van »doode gronden« of »doode terreinen« te geven, waaronder men dus te verstaan zal hebben: de tot niets of bijna niets gereduceerde overblijfselen van een plekje Natuur, dat voorheen schitterde met een keur van uitheemsche schoonheden, met juweeltjes van zeldzaamheid, opgeluisterd door vele malen 3 z-jes.

J. BRUMMELKAMP.

(Wordt vervolgd).

VRAGEN EN KORTE MEDEDEELINGEN.

Libellentrek. — Gisteren, 15 Juni, nam ik hier ter stede een libellentrek waar. Het artikel van den Heer Thijssse in *De Levende Natuur* van Juli 1900 over dit verschijnsel nog eens nalezende, zag ik, dat hij zich daarin beklaagde over de weinige mededeelingen, die hij toen daarover ontving. Daardoor aangemoedigd laat ik hieronder mijn waarnemingen volgen van den trek van gisteren, hoewel die een veel minder grooten omvang heeft aangenomen dan die van 1900.

Zondag, 14 Juni, warm zonnig weer (niet drukkend) temp. 78° F.; windrichting N. O.; windkracht: vrij zwak.

Maandag, 15 Juni, warm zonnig weer (niet drukkend) temp. 76° F.; windrichting N. N. W.; windkracht: vrij sterk.

's Middags om half een word ik attent gemaakt op trekkende libellen, door iemand, die ze bij troepen van 10—50 stuks over 't Prins Hendrikplein en door de Sweelinckstraat had zien vliegen; allen in N. Oostelijke richting. Direct daarop naar 't dak gegaan zag ik troepjes van 3—10 stuks over ons huis trekken. Dit hield aan tot over eenen, waarna 't aantal verminderde. Om 2 uur was er zoo nu en dan nog een enkele te zien, om half 3 kwamen er geen meer. Omstreeks een uur telde ik 2 maal gedurende 5 minuten allen die overvlogen. De

eerste keer kwam ik op 70 stuks, de tweede keer op 67 stuks. Een telling gedurende 5 minuten om 2 uur leverde slechts 10 op. Zij kwamen allen opzetten uit 't Zuid Oosten over een bepaald dak van de achter ons staande huizenrij. Dit dak is een van de laagste uit die rij, en scheen voor hen als 't ware een pas over een bergketen te vormen. Daarna daalden ze af in onzen tuin, waar ze zoo dicht mogelijk over de heesters vlogen, stegen bij 't huis weer omhoog, scheerden over ons dak en verdwenen over de boomtoppen van Zorgvliet. Ik kreeg geheel den indruk of ze steeds zoo laag mogelijk vlogen.

Hun vliegrichting was N. tot N. O., dus schuin tegen den wind in. In de Levende Natuur lees ik, dat hun vliegrichting in 1900 eveneens N. O. was, hoewel ze toen zodoende de wind mee hadden. In 1889 eveneens in N. Oostelijke richting vliegende hadden ze wind tegen. Ze schijnen dus evenals de vogels een vaste trekrichting te volgen, wat het verschijnsel, dunkt mij, nog belangwekkender maakt. Zij schenen mij minder schuw, dan in gewone tijden; erg hongerig waren zij blijkbaar niet, want een paar witjes, die in onzen tuin rondvlogen werden ongemeed gelaten. Ook schenen ze geen bijzondere haast te hebben, aangezien er zich herhaaldelijk een neerzette op de balustrade van een bordes. Hun snelheid zal ongeveer die van een fietser zijn geweest. Ik zag geen vogels jacht op hen maken; voor musschen is 't geen prooi, zwaluwen waren er niet en een troep gierzwaluwen vlogen wel 3 maal zoo hoog als de libellen.

Dinsdag 16 Juni, vrij koel weer, bedekte lucht, zoo nu en dan stofregen; temp. 60° F.; windrichting N.; windsterkte: vrij zwak.

Er vertoonen zich geen libellen meer.

De soort heb ik (met slechts Brehm ter determinatie tot mijn beschikking) bepaald als *Libellula quadrimaculata* (dezelfde van 1900 en 1889 dus). Wellicht zoudt u zoo vriendelijk willen zijn mijn determinatie te controleeren. 't Exemplaar in bijgaand postpakket is beschadigd; mocht u een gaaf, opgezet exemplaar (van de gisteren gevangen trekkers) wenschen, zoo zal ik u dat met genoegen toezenden.

Den Haag.

J. W. KESSLER.

Gistermiddag, 16 Juni, zijn er *millioenen* Libellen over deze streek komen trekken van het Noord-oosten naar het Zuid-westen. Voornamelijk tusschen 3 en 5 uur, was de lucht er hier overal vol van.

Waalwijk.

H. G. VAN EVERDINGEN.

Blauwe Reigers. — Een paar jaar geleden heeft de Redactie een lijst aangelegd van de broedplaatsen der Blauwe Reigers in ons land. Ik weet niet, of zij hiermee nog vooraan, zoo ja, dan kan ik u mededeelen, dat in het Staelduinsche Bosch tusschen 's-Gravensande en Maassluis een kolonie huist van ± 30 paar, die hun nesten hebben hoog in de toppen der boomen. Zij hebben er een onbezorgd en rustig leventje, daar de eigenaar het bosch zooveel mogelijk in »natuurstaat« houdt of liever brengt door er zoo goed als niet in te laten werken, en slechts aan weinigen vergunt er te wandelen. Mooie vondsten zijn dan ook niet zeldzaam. Misschien dat ik later nog wel eens een plaatsje vraag in uw tijdschrift, om over de bloemen- en vogelweelde van dit bosch, dat als een oase ligt in deze overigens zoo kale streek, wat meer te vertellen.

's Gravensande.

M. W. VAN LEEUWEN.

Een tamme nachtegaal. — In het voorjaar van 1911 kocht iemand wonende in het centrum van den Haag een nachtegaal (man).

Hij hield dezen in een kooi en gaf hem omstreeks September d. a. v. de vrijheid. Het volgende jaar 1912 keerde de nachtegaal met den voorjaarstrek bij hem terug en hield hij hem weder tot de herfst gevangen waarop hij hem op nieuw de vrijheid gaf. In 't voorjaar 1913 andermaal teruggekeerd heeft hij hem tot nu toe Juni 1914 gevangen gehouden en hoopt hij hem het volgend jaar te laten paren.

De vogel is vermoedelijk gevangen te Voorburg ± 4 à 5 kilometer van zijn tegenwoordige verblijfplaats.

De woning van den eigenaar maakt deel uit van een aaneengebouwde huizenrij met achtergelegen tuintjes aan de Mauritskade. Deze tuintjes zijn ongeveer 160 M². groot, van enkele heesters en stambloemen voorzien maar geheel afwijkend van het gewoon verblijf des nachtegaals.

Met den nachtegaal houdt de eigenaar mede een enkele zanglijster, merel. De nachtegaal was doorgaans goed gezond en tierig, zong lustig, zelf in December en Januari j.l., doch had een ongemak aan de poot gehad, dat ofschoon zorgvuldig behandeld nog niet geheel genezen was. Zijn hangplaats aan een muur is op het zuid-oosten.

Dit voorval komt mij als zeer bijzonder voor. Zelf groot vogelvriend, heb ik mij gedurende een reeks van jaren op hunne studie toegelegd, in den laatsten tijd meer speciaal op hun trek. Behalve door eigen waarnemingen, raadpleegde ik daarvoor o.m. verschillende binnen- als